

© (Napoleon császárnak sokszor emlegetett „Julius Caesar“-ja) legközelebb csakugyan megjelenik. A koronás fők számára diszkidás készül, s csak ennek megjelenése után fogja a közönséges kiadás a sajtót elhagyni. Mint tudva van, ő felsége nem hirdetett munkájára előfizetést.

Nemzeti színházi napló.

Péntek, szept. 19. „A félérek.“ Dráma 5 felv. Sir Patrikot Feleki személyesítette, s ha a vakmerő titkár jelleméhez a földindulás jeleneteiben több tűz is járul, Patrikot művészileg láttuk volna képviselve. Szigligeti Anna játéka a haladás csalhatlan jeleit vettük észre, de nagy kifogásunk van színpadi járása ellen, mely, különösen távoztakor, a tánczot nagyon megközelítette. Szilágyi, és Komáromi, helyeiket elég jól töltötték be.

Szombat, szept. 20. „Rigoletto.“ Opera 4 felv. Verdítől.
Vasárnap, szept. 21. „Dobó Katicza.“ Történeti népszínmű 3 felv. Tóth Kálmántól.

Hétfő, szept. 22. „Róza és Rózsika.“ Vigjáték 4 felv.
Kedd, szept. 23. „Férj az ajtó előtt“ s „Denis ur és neje,“ egy-egy felvonásos operettek.

Szerda, szept. 24. „A jó barátok.“ Sardou 4 felv. vigjátéka.
Csütörtök, szept. 25. Richard Vilmos kölni énekes első föllépteül, a „Troubadour“ opera.

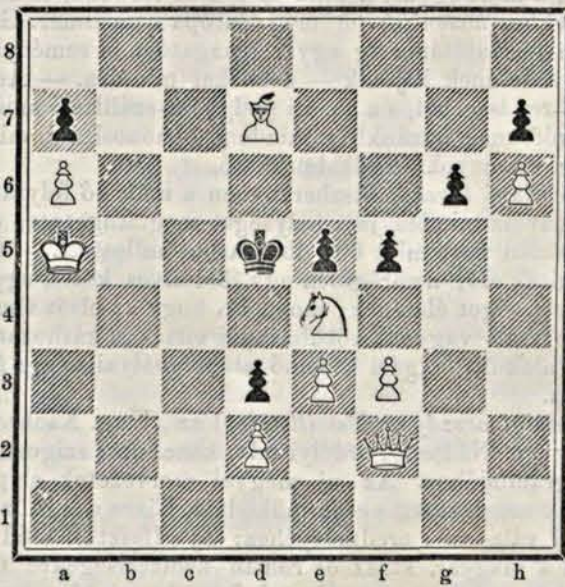
Budai népszínház.

Szept. 19. „A nagy boldogít.“ Vigjáték 3 felv. Tarnay Páltól.
Szept. 20. „Parlagi Jancsi.“ Népszínmű 3 felv.
Szept. 21. „A molnárok,“ tréfiás némajáték 1 felv. és a „Pünkösdi királyné“ első és utolsó felvonása. A Pestről száműzött ballet Budán tanyát ütött, és eleinte azt hittük, hogy közönséget fog a népszínházba vonzani; azonban csalódtunk, a színház üres maradt.

Szept. 22. „A vén bakancsos.“ Népszínmű 3 felv. Szigetől.
Szept. 23. „Kérek két pengőt.“ Vigjáték 2 felv. Felvonások után Jóry Antal hazánkfa szabatos zongorajátékával mulattatta a közönséget.
Szept. 24. „Fips.“ Vigjáték. Ezt követte: „A molnárok.“
Szept. 25. „Két sobri“ népszínmű, Egressy Bénitől.

SAKKJÁTÉK.

144-ik sz. feladvány. — Lilienfeldtől (Dorpatban).
(E szép feladvány először a „Berlini sakkújság“ 1861-ik évi folyamában jelent meg.)

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

A 139-ik számú feladvány megfejtése.

(Szalay Sándortól Sz.-Mihályon)

Világos. Sötét.
1) Hd5-b4 Fg2-f3:A) 1)..... e2-e1V
2) Bd4-e4 Ff3-e4: 2) Bd4-d5: e6-d5:
3) d3-d4: Kc5-d4: 3) d3-d4: Kc5-d4:
4) Fc7-b6: 4) Fc7-b6:

Helyesen fejtették meg. Nagy-Marján: Beóthy Maris. — Nagyváradon: báró Meszéna István. — Veszprémben: Fülöp József. — Andráshidán: Lukács Károly. — Jánosiban: Keszler István. — K.-Sz.-Miklóson: Bankos Károly. — Bajmokon: Weisz Fülöp. — Szabadkán: Markovics Samu. — Gyepesen: Kun Sándor. — T.-Sz.-Miklóson: Frankl A.

Rövid értesítések. Vác: B. Az első lépést eltalálta ön. De van egy más folytatás, mely gyorsabban eredményhez vezet. — Békés-Csaba: V. — Nagy-Abony: H. és Bajmak: W. Üdvözljük önöket, mint új harcosokat a régi zászló alatt. Örömmel látjuk, hogy e nemes mulatság nálunk is elfoglalta azon helyet, melyet minden művelt nemzetnél kell, hogy elfoglaljon. — Debreczen: Sz. I. Használható dolgok. Öntől ezután is sok jót várunk.

Szerkesztői mondanivaló.

6200. Alant subog a felhő és társai, még a komáromi kalendáriumba sem járnak meg. Szerzőnek jó akaratlajánjuk figyelmébe a helyesírást, hogy máskor ne írjon így: „buda melet.“ különben azt találnák hinni, hogy Árpád valami bárányi émes buda mellé temettetett.

6201. Kecskemét. Sz. K. Használni fogjuk.
6202. Szeccseny. Sz. S. A kit ön szüretre hí, jelenleg Gräfenbergben mulat.
6203. Gyüre. E. D. Önnek is ezt izentjük. Remeljük azonban, hogy legközelebb meg lesz ön nyugtatva.

6204. Brod. B. F. Az illető nevé nem közölhejük önnel, de ama közleményre vonatkozó czófatat elöl nem zárjuk el lapunkat.

6206. V. László. Az éji jel. Nem használhatók.

6207. Komárom. R. A. Vettük az újabb küldeményt is.

6208. Kelet-India. Monghyr. D. T. Az érdekes czikket köszönettel vettük; várjuk a többit is.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	Nap-kelet nyug		Hold-kelet nyug	
				o. p.	o. p.	o. p.	o. p.
September — október		Sept. (6)	Tis	o. p.	o. p.	o. p.	o. p.
28 Vasár.	E 15 Venc.	E 15 Ven	16 E16 Quat	4 Venc.	5 56	5 45	11 35
29 Hétfő	Mihályfőan	Zsófia	17 Zsófia.	5 Mih.	5 57	5 43	12 38
30 Kedd	Jeromos	Jeromos	18 Eumenius	6 Jero.	5 59	5 41	1 33
1 Szer.	Remig püsp.	Aladár	19 Sept Kan	7 Tisch	6 0	5 39	2 16
2 Csüt.	Theoph.Rák	Luczian	20 Eustach	8 Lucz.	6 1	5 37	2 51
3 Péntek	Kand. vért.	Fejér	21 Kodrát	9 E.ü.e.	6 2	5 35	3 20
4 Szomb.	Szer. Feren.	Ferencz	22 Phokus	10 Eng	6 4	5 33	3 45
Holdnegyed:		D Első negyed 30-án, 5 óra 26 perc este.					

TARTALOM.

Török Pál (arckép). — Bakaraszti javasasszony. Tolnai Lajos. — Képek Szlavoniából. Váltkai Imre. — Nehány szó a betűzéséről (2 képpel). — Magyarországi és erdélyi bányabányák (folytatás, 2 képpel). — Adatok a drágakövek történetéhez. — A kamesatkai eb. — Árpád sírja (folytatás, rajzzal). Ifj. Rési Ensel Sándor. — Vegyes jegyzetek. Dr. Bardocz Lajos. — Tarhaz: Hogyan egyesítsük a honi dalárdákat? — Közegészségügyi figyelmeztetések. Dr. Sikor József. — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló — Budai népszínház. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Előfizetési fölhívás.

VASÁRNAPI UJSÁG
és
POLITIKAI UJDONSÁGOK

1862. évi április—szeptemberi 1/2 évi és július—szeptemberi 1/4 évi folyama, szeptember hó végével lejárván, tisztelettel kérjük t. cz. előfizetőinket, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési föltételek:

Postán küldve vagy Budapestén házhoz hordva:

A Vasárn. Ujság és Pol. Ujdons. együtt évnegyedre (okt.—dec.) 2 ft. 50 kr
Fél évre azaz: október—mártiusra 1862—63. . . . . 5 „ — „
Csupán Vasárnapi Ujságra évnegyedre (október—decemberre) 1 „ 50 „
Félévre azaz: október—mártiusra 1862—63. . . . . 3 „ — „
Csupán Politikai Ujdonságokra évnegyedre (okt.—decemb.) 1 „ 25 „
Félévre azaz: október—mártiusra 1862—63. . . . . 2 „ 50 „

A csupán Vasárnapi Ujság július—decemberi félelvéi folyamából teljes számú példányokkal még folyvást szolgálhatunk, előfizetési ára 3 ft.

Tiz előfizetett példányra egy tisztelet-példánnyal kedveskedünk. A pénzes levelek bérmentes küldése kéretik.

A Politikai Ujdonságok jelenleg 7000 példányban nyomtatván, s így minden magyar és német lapok közt a legelterjedtebb, továbbá azon előnyénél fogva, hogy hetenkint csak egyszer jelenik meg s így a kávéházakban, magán-s nyilvános helyeken a hirdetések egész hetén át fennfekszenek, — bármí néven nevezendő — hirdetések — közlésére a legjobban ajánlatik. — Pest, sept. 1862.

A Vasárnapi Ujság és Pol. Ujdonságok kiadó-hivatala

(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

Felölös szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrétben 1 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztési iroda: egyetem-utca 4. szám, 2-ik emelet.)

Szentpétery Zsigmond.

Most, midőn egyik elhunyt nagy színészünk emlékét föleleveníjük, azon kegyeletnek áldozunk, melylyel a nemzet munkásai iránt viseltetni tartozik az ivadék, ha hálátlan lenni nem akar.

Mondják: „A színész csak a sirig él.“
Másmint talán igen; de nálunk, hol a színház nem mulatóhely csupán, hanem egyuttal nyelvünknek temploma; s hol a színész nem mulattató eszköz csupán, hanem nyelvünknek bajnoka: nálunk, jeleink emlékét megőrizni kötelesség.

Forró szavakban előmlengeni a szív lángoló szerelmét, kinosan elpanaszolni a vérző kebel fájdalmát, vagy érczhangon hirdetni a honszerelm magasztos érzelmeit, mind nem oly nehéz; mint lelket, életet adni az örökmósolyu humornak, s visszatükrözni a vidám kedély hullámzásait. Azért a színművészet terén sok kitünő szerelmes, nagy tragikus és hőszínész találkozott, míg valódi komikus kevés.

E kevesek egyik kitünő gyöngye volt Szentpétery Zsigmond, a nemz. színháznak csak néhány év előtt is közkedvességü veterán tagja; a kedélyes nagybátyák, a félszedségeik mellett is szeretetreméltó táblabírák utólrhetlen személyesítője, s színpadainkon a kiválóan „magyar“ humornak mindeddig páratlan képviselője.

Szentpétery Zsigmond született Rohodon, Szabolcsmegyében, 1798, július 31-én. Atyja református lelkész, s szép műveltségü ember volt.

A sárospataki s debreczeni kollégiumokban végezte tanulmányait. Azonban Debreczenben iskolába járva, megjelent ott Láng és Udvarhelyi szintársulata. Az ifjuban vágy támadt a színművészet iránt, s jó szelleme sugallatát követve, elhagyta tanulói pályáját s a magyar Thália papjai közé szegődött 1815-ben.

Első szerepe Moliere egyik darabjában Perin, a pórfiu volt. — 1834-ben Budára jött, honnan 1837-ben az akkor megnyitott nemzeti színházhoz ment át, mely-

nek egész élete fogytáig átalánosan kedvelt tagja s büszkesége volt.

Negyven éves színi pályáján mindenféle szerepben próbálkozott. Ifjabb éveiben a hősi és szerelmes szakmákban tett kísérleteket, s később a cselszövő szerepekre is sikerrel vállalkozott; de legszebb babérokat a vigjátékokban szerzett.

Legjobb szerepei közül valók voltak: Zsiga, a „Czigány“-ban, Falstaf „IV. Henrik“-ben, a nagybácsi „A bácsi“-ban; továbbá Peturbán, Rémi, Nyúzó, és sok más, melyeknek vége hossza nincs. Művészi tehetsége leginkább nyilvánult áltálal, hogy minden legkisebb szerepből új, de örökké kedves alakot teremtett.

Irodalmi működése csak két színmű átdolgozása volt, melyek közül az egyik „Parlagi Jancsi“ színpadainkon ma is a kedveltebb darabok közé tartozik. — Élte utolsó éveiben noha testben már gyengülni kezdett, lélekben még mindig ifju s erős volt, mit tanusít azon körülmény, hogy a drámai személyzet közt hetenkint rendszeren ő játszott leg-többször.

Utolsó föllépése és jutalomjátéka 1857., márczius 9-én volt, Fáy András „Régi pénzek“ címü darabjában, de már ekkor bágyadt, s hangja oly gyenge volt, hogy alig lehetett hallani.

Végkép elgyöngülve, egészsége helyreállítását Siklóssy hidegviz-gyógyintézetében kereste Budán, de lankadó erejét ez sem volt képes többé visszaállítani, míg végre, hosszas szenvedéseinek a halál 1858 ban dec. 13-án véget vetett. Fényes temetésén tiszteletli ezrenkint jelentek meg, szomoruan bucsúzza el attól, ki élteben nekik annyi vidám órát szerzett. S a nagy közönség vele együtt kísérte sirba a Szentpétery által teremtett azon művészi alakokat, melyeket színpadunkon azóta új életre támasztani senki sem volt képes.

SZENTPÉTERY ZSIGMOND.

+ 1858.

A z á l o m.

Románéz.

Kél a nap a bérczek ormán,
A szárnyas éj haldokolván;
Király-leány csak fölébred,
Halványan mint kísértet.

Selyem haját megsímitva,
Fésűjét rá igazítja;
Gyászos ruhát ölt magára
Szívének nagy bánatára.

Mén nyerit az istállóban,
Arany-hímes takaróban;
Fekete mén, nemes fajta,
Arany-hímes nyereg rajta.

Király-leány semmit sem szól
Apródnak a dologról;
Felkap szelíd ménlovára; —
Valaki a bérczen várja.

Zúg a haraszt, huhint a szél;
Lángot vet a kő, az aczél;
Száguld a mén, tüszköl, horkol;
Most itt, majd ott, aztán sehoh.

Felkél a ház népe gyorsan;
Mind ott van már egy csoportban;
Sehol sincs a király-leány;
Ott van az ágy busan, árván.

Anyja kérdi őket sorban:
„Jaj a lányom, jaj, jaj hol van?!“
Anyja kérdi, apja sérti,
De a dolgot egy sem érti.

Keresik a leányt délig,
Sötét estig, nagy éjfélig;
Keresik a leányt az nap;
Nem kapják meg, hát alhatnak.

Alszik minden szerzte széjjel, —
Csak ahold van ébren éjjel;
Feketemén baza robban,
Összerogyik s meghal nyomban.

Király-leány ékes fürtje,
Szép ruhája összegyűrve;
S mint a holdfény, sápadt arczán,
Ugy reszketett a király-leány.

Fel a lépcsőn, le az ágyba,
Vitte lába, vitte vágya;
Habzó váncos selyem-lágyan
Várta őt a puha ágyban.

Gyászruháját letépdellé;
A tört rejtje szíve mellé;
Leroskad a nyoszolyára;
Az álom őt öle zárja.

A lány keble piheg, dobban,
Hova, tovább mindig jobban;
Fájdalmasan nyögdel, jajgat,
Reszket, zokog, aztán hallgat.

Lát egy rémes álom-képet;
Fölébredne, de nem ébred,
Két lovag van fenn a légben,
S váltva mondják: „Én nem!... Én sem!“

„A lány enyém!“ — „Nem, az égé!“
„Verekedjünk hát meg érte!“
Sisakrostély fedi arczok;
S elkezdik a szórnyú harozot.

A kard éle villan, csattog,
A mén-patkó meg alattok;
Egyik lovag már a porba,
Végbucsut int haldokolva.

Király-leány sikolt: „vége!“
És belenyul kebelébe;
És onnan a tört kivéve,
Elteszi jól a szívébe.

Fekszik a lány vérben ázva;
Két apród megy be a házba;
S elrémülve, nagy ijedten,
Futnak onnan mind a ketten.

Parkas Albert.

Képek Szlavoniából.

Táj- és népiemlékezet. — Irta VÁLKAI IMRE.

(Folytatás)

A hegybeli szerbbség általában megkülönbözteti magát a rónai-tól mérsékeltélet, nagyobb rend és tisztaság által. A férfiak viselete egyforma, s a fentebb leirttól csak annyiban különbözik, hogy a széles karimájú kalap eltűnik, s inkább somogyias váltja fel, s kivált az ifjak ingei s mellényei ki vannak cifrázva pitykékel s nagy réz-ombokkal, illetőleg himzésekkel, s kalapkarimájukban csináltvirágboglyát hordanak.

A nők a hegyben szendebbek, sugárabbak, s izletesebb hajékezetet s katrincát viselnek, mint az alacsonyabb, durvább s éktelelenül tarka rónaik. Pedig a hegybeli nő alig ismeri a legközelebbi várost is, míg a rónai a száz meg száz kis város vásáraiban több erkölcsöt tehetne magáévá, s éppen ez ellenkező igaz. A hegybeli nővel veszelhetik az ó Görögben leányaira emlékeztető kecsesség, s mondhatni, hogy ősi eredeti jellemét megtartá. Kedélye hajlik a regényeshez, s urak szép beszédjére egészen elbájlva érzi magát, s szíve valódi érzésben tör ki, ha neki tetsző férfira talál, s hűsége és szerelme oly kitartó, mint bármely középkori delnő, s oly találekony, hogy a jámbor gazdák ólom lábán járó eszén szászor tulhajt; de ki is fejezi kedélyét a hosszumetszésű, világos barna, gyakran sötét kék szem mély, titkos tüze, a derült homlok, a mosolygó ajkak sokat mondó némasága, gazdag, általában véve gesztenyeszínű haját göndör tekercsben sodorja nyaka körül, homloka felett diadémszerű fonattal; fileiben minél értékesebb filbevalót hord, nyakát mindennemű gyöngy köríti, szerb szentek érmeivel kitarkázva; s a gyöngyök néha a nyakközéptől kebléig befödik a kíváncsi szem elől szép gömbölyű testrészeket. Termetükön az egy darabból álló, fehér vászonszövetű katrincát viselik, derekukon összeszorítva hímes salavárral; ingujjuk többnyire átlátszó

és hímes, aranypitykés, mint a baranyai kalvinista nő; ruhájuk igen odaillón van keblükön a gyönggyel párhuzamban kimetszve, s piroskék szalagokkal átszöve, úgy, hogy nem is felöltő, mégis a női hiuságnak megfelel egészen, mert szép gömbölyű vállukat és kerek keblüket elárulja; a derékban mesteriesen kiránczozott katrincára alját tenyérrnyí széles vörös beszövés futja körül, mely néha keskenyebb szalagot formálva őt, hat soros is, s az ifju nőket igen emeli.

A rónai népviselet szintilyen, csak hogy nem oly izléses, s fejékeiket a sok virághalmaz úgy elrontja, mint ruháikat a témérdek tulipán és rózsá, s a tiz, tizenöt vörös, kék, sárga kendő, melylyel ide s tova körülkötözködik a nő.

A rónai nő karaktere sem oly eredeti, mint a hegybelié; nála minden a pénz, ezért semmi sem drága neki, azért házkörüli is rendtelenebbek; vásárookra járn, bucsukban résztvenni legfőbb elemők, s igen sok helyt már ősi fehér katrinczáikat is kezdik felcserélni a bácskai és baranyai sz-rb nők selyem szoknyaival, ki-varrott tunikáival, kivált Szerémben s Eszék környékén, a mit nagyrészt a városokkai érintkezésnek lehet tulajdonítani.

Fentebb mondtuk, hogy a szerbek két főjellemonása a kényelem és vendégszeretet. Az elsőről alább fogunk szólni, midőn gazdálkodásukat rajzolandjuk; jelenleg a másodikról. — A témérdek ünnepe és bucsu, mi vallásuknál fogva szokásos, a dáridózás minden nemével dicsekedhetik. Ha valamely faluban bucsu van, akkor oda tiz, tizenöt község népe is összesereglik, s rokonaihoz száll mindenki; miután pedig a szerbek többnyire más falukból vesznek nőt, a rokonság igen messzeelágazó. Ilyenkor a mi jó és drága, felsültetik, felfőzetik, s gyakran egy bucsu élveit egész évi koplalás követi. Ilyenkor foly a rakia és a bor, s minden vagyonos házban szól a duda, s kólóz napok hosszat ifja véne; egy ily bucsu némely háznak több száz forintjába kerül, s mégis oly gondtalan, könnyelmű mulatásuk, mintha semmi bajuk sem volna, pedig a felocsudás annál tragikusabb. Vendégeskedési hajlamuk s természetüknél fogva náluk egy házasság létrehozása is sok pénzbe kerül; azért a szegényebbek vagyonosabb gazdákat hívnak komáuk, mert a keresztapának tartozása kitartani keresztfia vagy leánya lakadalmát, ha az szegény.

November és december a szerb lakadalmak idénye. Ilyenkor uton utfélen lövődözést hallani, egyik falutól a másikig dana és dudaszó, s éjig ható rivalgások uralkodnak a szomorú ősz felett. Rendesen kétizben tartják a lakadalmat, első hétben a fiu házánál, a mikor a leányos házból senkinek sem szabad ott lennie a menyasszonyon kívül; másodizben több kevesebb időköz alatt a leány házánál, melybe már egy vagy két férfi atyafi is hivatalos a férj családijából; itt is egy hétig mulatnak. Képzhetjük, mennyi-jébe kerül egy háznak ily sokáig tartó lakadalom kitartása. Esküvő előtt a legény menyasszonyával minden vásárba eljár vagy két hétig, s akkor a mi annak tetszik, köteles megvenni. Ezenkívül van a leány ára.

Lakadalmas ház kapuja nyitva van, zászlók lobognak felette, s ur vagy paraszt oda bátran behajthat; csak hogy a menyasszonyt meg kell ajándékozni. Némely falvakban a lakadalmas ház előtt a legszebb lányok állanak ki s vőfélyek borral, s az előttük utazót megállítják, csókot és bort disputálnak rá, de az ajándékot meg kell adni. Kivált fiatal urakat szeretnek az ily nyoszolyók megcsipni, a mikor a menyasszony sem sokat szégyenlősködik, hanem beugrik a kocsiába, s úgy összenyalja az embert, a hogy csak véralkanta megengedi.

Ünnepeket látogatásokkal, az ifjuság a falu temploma körül dudaszó melletti kolózással tölti el, mit fanatikus dühvel lejtének. A kólóz a szerbeknél s ráczoknál mi nálunk a csárdás. Férfi és nő körbe összeülekeznek, a kör közepén parádeban a dudás; kétlépés előre, egy hátra, tehát három itenyes a kóló zenéje, melyet úgy kiczifráznak a hirnevesebb dudások, mint Liszt a maga phantazaiát. A dudás fejével s jobb lábával egyuttal veri a taktust, a mi eredeti látvány annak, ki előtt újság.

Montenegróban s a balkáni szerbeknél a kolóközben megállapodások történnek; egy strófás harcziás dalt énekelnek ekkor férfiak, nők, utána felrikkon a férfisereg, azután a leánysereg mely utóbbiloz a pisztolyok kilődözése járul, s mondják, oly csatariadalmat idéz elő, mint semmi más a földön. A dal melodiája, mint a szerb dalok mind, monoton meláncholicus, de kifejezésteljes.

A szerb nép általában kedveli a dalt, bár hangszerre a tamburán, guzliczán s dudán kívül nincs. Azonban meg kell adni, hogy a tambura a mi czimbalmunkkal sokban megegyezik, s valami oly fájó benyomást tesz a lélekre és szívre, a mit az őskor keserveinek tudása és a szomorú jelenkor gyászosa önt a kebelbe. A szerb dalok egyszerű kifolyásai a nép érzületének, mely bár most még el van hanyagolva, de érzi magában azt az erőt, mely Skanderbég és Hunyadi korát vissza fogja nekik szerezni.

A ráczok műveltségi fokozatáról második fejezetünkben szölandunk. Most térjünk át a sokácokra.

Mint már mondvá volt, a sokácok katolikus délszlávok, azonban inkább wend, mint szerb eredetűek, természetesen csak Szlavoniáról állítván ezt, itt is leginkább Verőcze s Pozsegamegyét értve, mert Szerémben Illok és a dunai kerület tisztán szerb törzshöz tartozik.

A sokác főjellemonása a szorgalom és zárkózottság. Ebből következik, hogy vagyonilag sokkal jobb lábón áll, mint a rácz, de korántsem oly könnyüvéru, sem nem oly vendégszerető, sőt férfiaság is kevesebb van benne. A rácz a sokácot lenézi, a sokác a ráczot gyűlöli.

A sokáczáság a Drávamentét lakja, a hegyet nem szereti, mert kereső nép levén, a rónán jobban boldogul. Talán mert lelkészei befolyása alatt növelkedik, s így hamarabb találkozik közte irás-tudó, mint a ráczok közt, gunyolják amazt vadnak; de én részemről azt tapasztaltam, hogy a sokác, miután zárkózottabb, szívébe ritkán látni, míg a rácz őszinteséggel van tele.

A sokác alázatosabb, mint a rácz, óvatosabb, de ravaszabb is annál. Családi viszonyai a sokácznak is azok, melyek a ráczé, de spekulans nép levén, asszonyaiban is korán sincs meg azaz ősi keleti karakter, s mindenben a nyugat felé hajlanak, s pénzért sokat, jó szóért keveset, ezt lehetne zászlaikra felírni.

Shokásaik egyek, csak hogy a hol az pazarol, emez csendesen iddogál, a hol az verekszik, ez megelégszik azzal, hogy felesel. Ez látszik öltözeteiken is, melyek nem oly cifrák, különben helyenkénti különféleséget levonva, viseletök falukon egyenlő; városokban azonban már németes.

Ezek volnának a fő megkülönböztető vonások a szerb és sokác között. A mi az általános erkölcsiséget illeti, a délieknél, a morál meg nem vert oly gyökeret, mint északibb fekvésű tartományokban, s ezért a nép, legkivált a sokác, satnyább, mint a baranyai sokác; szaporaságuk felsőmagyarhoni atyánkfiaira emlékeztetett, azonban csak a sokácznál; a hegybeli épen nem az. Külső szépségre is nagyon különböznek egymástól, mert a sokác világosabb színű, alacsonyabb, s formátlanabb, mint a szerb s e különbség asszonyaiknál is feltűnő fokban van meg.

(Folytatás következők.)

Nyalábvár Királyháza.

„Vita mortuorum in memoria vivorum postea est.“

Ugocsamegye déli része mezősíkság; de már Nagy-Szöllősnél a szép alaku „fekete hegy“ válaszfalat vet a lapálynak, úgy hogy e hegy tulsó, keleti sziklás oldalába a Tisza ütköztövény, innen délfelé kanyarodik; e folyó balpartján egy magában emelkedő, szőlővel beültetett dombon áll a romjaiban merengő Nyalábvár, mely busan tekint le a körötte elterülő Királyháza helység alacsony házaira; e rom egyik fénypontját képezi a híres szépségű Vörösmarty-völgynek, honnan távolról a huszti várat is láthatni. Szóhagyomány szerint e vár a magyarok bejövételével egyidejű; de első izben Királyháza csak 1264. évben említettik Orbán pápa egyik levelében, melyben inti V. Istvánt, IV. Béla király fiát, hogy Királyházát (Queralliaza) anyjának adja vissza, mert az *annakelbte* is a királynék kizárólagos birtoka volt. — 1252-ben Nyalábvár már fennállott, mert innen adta ki Szirmai Miklós szolnoki kapitány és ugocsamegyei ispán azon rendelkezését, hogy a lakosság a Moldvából beüto tatárok ellen fegyverkezzenek. *) 1378-tól 1423-ig marmarosi Balk és Drágh birtokában volt, kik azt valószínűleg csak vajda

*) E laconicus, latin nyelven szerkesztett felhívás következő: „Szirmai Miklós, szolnoki kapitány. — Tudjátok meg: mivel mélt. királyunk és urunk minden híveit felkelésre szólítja a kutya tatárok (canes Tartaros) ellen a vajda mellé; tehát tizenötöd napra velünk jöjetelek, másképp fejteketek vesztitek. Különben nem eselekedendők. Kelt Nyalábvárban, husvét első napján, 1352. Kéltelűt: Péter Sásvári becsületes káplán urnak és erélyes férfinak, nekünk kedvelt hívóknak adassék e komoly parancs. (P. H.)“

minőségben, mint királyi vagyont igazgaták. 1423-ban már Perényi Péter kezén találjuk Nyalábot, s a ahhoz tartozó terjedelmes uradalmat, mely régi, nevezetes család azt maiglan is tulajdonul bírja. Az I. Ferdinánd és Szapolyai közti versengések alkalmával Nyaláb Szapolyainak hódolt; de annak özvegyétől Izabellától Telekessy Imre, császári hadvezér foglalta el. 1564-ben a Báthory István vette el Szapolyai részére s Nyaláb később is Bethlen-, Rákóczy- és Bocskayféle hadjáratokban a felkelők zászlóit lobogtatta. 1660-ban II. Rákóczy György halála után Leopold Souchez tábornagyát küldé Ugocsa és Nyaláb elfoglalására, de a török bevévén Nagyváradot, portyázó csapataival Nyalábot is feldulta, Kemény János sikeretlenül ütköztövény meg a vár alatt. — A Zrinyi-, Frangepán- és Nádasdyféle szerencsétlen összeesküvés felfedezése után 1671-dik évi aug. 9-én Spandian hadvezér javaslatára Leopold császár leromboltatni rendelé Nyalábot; de Perényi Gábor halogatván a rendelet végrehajtását, a huszti várbeli német őrség csakhamar halomra dönté azt, mely idő óta többé nem is épült fel. Vastag, magas falain ott látszanak a romboló művek nyomai, a falak félig feloldozók. A faragott szegletköveken, főleg a V alakú előfokon, maiglan is szemlélhetők azon vésett lyukak, miknek löporfogalata a falakat légebe röpité.

1677. okt. elején Tököly hadjárata alkalmával Nyaláb már csak hideg részvétlenséggel, busan néze azon ütközetet, mely alatta vivotott; ugyanis Horváth szerint (IV. köt. 109 lap.) Vesselényi Pál kuruczai, Bohám őrgróf megérkezett 2000-nyi lengyelből álló dandára és a Forval által Erdélyben szintén francia szoldra szedett ugyanannyi főből álló had megütöközt a Schmidt vezérlete alatt volt császári haddal, melyet tönkre tett. 1500 német, köztök Herberstein szatmári kapitány, holtteste fedte a csatatért. Ezenkívül 500 megébesült és ugyanannyi fogságra jutott.

Midőn e sorok írója 1862-ben a düledezt, itt ott alapig szedett romokat meglátogatá, szives kísérei, különösen Királyháza jelen birtokosa, a vendégszerető báró Perényi Lajos megmutatá a vár északi legmeredekebb falai közt azon helyet, hol hajdan sirtobolt valának. Nehány év előtt kutatás folytán régi ézüstcsillag és hold alaku szegekkel ékített koporsókra akadtak itt, melyekbe arany, ezüst és különféle drágakövekből álló díszítményekkel, arany-ezüstfonadéku öltönyökkel ellátott nő- és férfi-csontvázakat találtak; mint értesültem az értékesebb tárgyakat a nemzeti Muzzeumnak ajándékozták, a többit pedig maguk közt eloszták a közbirtokosok. Egy nőnek (a fején talált aranyésszerre vésett latin betűk szerint, Széchy grófnő — comitessa Zechy —) több századon át épen maradt, nagy szöke, tömött, mesterleg font hajtekereszt magam is láttam Szöllősen Idrányi urnál, ki azt keretben, tüveg alatt, más itt talált apróságokkal együtt őrizi.

Lehoczky Tivadar.

Mikevár és Végless, s e két vár mondája.

A ki olvasóink közül valaha Nógrádtól Zólyomba utazott, bizonyára emlékszik ama komor, régi várra, melynek kapuja előtt utja elvonult. A vár sajátszerűleg van építve, a meredek, kösziklás hegy oldalára támaszkodik, úgy, hogy felső része alacsony, majdnem földszintes, míg ellenben a tulsó oldalon egészen léerne a völgybe időbarnított falai, hol a sebes Szalatnya folyó hullámai mossák.

A várnak déli része már csak rom, tornyai félig szétdőlvé; tágas ablaküregéből néz az enyészet a viritó kies völgybe, északi része azonban még egészen ép, s tornyainak egyike bürtönül használtatik. A széles, sötét boltozatu kapu belépve, azonnal szemünkbe ötik egy fehérre meszelt földszintes ház, mely a vár romjaiból épült, s úgy néz ki, mint valami békés, tévedésből harcziás lemezbe öltöztetett nyárspolgár. E házban lakik az urodalmi gazdatiszt, ki két- és négylábú alattvalóival a várnak egyedüli lakója; a tágas udvaron gazdasági eszközök hevernek szerteszt, a kazamatákban nagyszarvu ökrök s szelid birkák eszik az illatos hegyi szénát; ezenkívül oly csendes minden, a sötét falak oly komoran néznek ránk, mintha annyira megváltozott sorsukat akarnák elpanaszolni.

E vár neve *Végless* s jelenleg a hozzátartozó nagy uradalommal együtt, melynek erdősege 30,000 holdat foglal — Eszterházi herceg birtoka.

A vár alatt elvonuló völgyet erdőfedett hegyléc szelje körül; s ha e hegyek legmagasabb tetejére felmegyünk, sajátszerű látvány terül el szemünk előtt. Az egész táj, melyet láthatunk, hegytengerhez hasonló, melynek határát magas, kéklő, néha nyárban is hótakart bérecek képezik; emberi lak, falu nem látszik sehoh, csak különféle hegyek, dombok, halmok, melyek nagy része erdővel fedett, végtelen tömkelege, annál felülőbb ott

a vadon táj közepett fehér, izléssel épült vár, mely egy meredek hegy ormát koronázza. Az egész hegy kertet volt alakítva, mely azonban már nagyobb részt elpusztult; de mégis észrevehető a váron s környezeten, hogy szerető, gondos kezek mivelék s tartották fenn, öt tornya büszkén emelkedik az ég felé, hanem dacára annak, hogy a várnak jelenleg is számos lakói vannak, s udvarát a gazdasági élet zaja tölti be, mégis oly szomorúnak, oly végtelen elhagyottnak látszik, mintha egy lélek sem lakná; ott diszlik kapuja felett most is az ő családi czimer köből faragva — és a család, melynek bölcsője e vár volt — hol van?

Minél tovább nézzük e két, egymástól mintegy 4 órányira fekvő várat, annál inkább kell hinnünk, hogy ezek valami összeköttetésben lehettek, s ha ama kis falu, mely a hegy alatt szerényen lábához simulva, sűrű lombos fák által elrejtve áll, valamely lakóját a vár multja felől megkérdeznők, készséggel elbeszéli nekünk a következő mondat, mely századok óta a nép ajkán forog.

E fehér, karcsu tornyu várnak hajdani neve Mikevár volt; később Hrádeknek nevezték, míg végre egyik birtokosa után Micsinyének nevezték el, mely nevet a faluval együtt mai napig is megtartá.

Hajdan, ama boldog korban, midőn Mátyás király hatalmas szelleme uralkodott e hon felett s erős keze a dicsőséget s boldogságot határai közé varázsolá, e két várban is más élet volt, udvaraikon borju- s birkabógs helyett délczeg paripák nyertése, fégyverzaj hallatszott, folyóikon deli lovagok sarkantyus léptei jártak, termeik viszhangzottak vigzenétől, s nem egy toaszt mondatott el, mely régóta valami jó borban fogva a pinczében szunyadt.

Mátyás föltöte kedvelé Véglesst, s gyakran időzött ott a vadászat gyönyöreit élvezve s innen eredt a várnak neve: *Végless*. — A szomszéd várban gróf Mike uralkodott, ki a közel fekvő Besztercebánya városának védura volt, a miért ez neki évenként 20 aranyforinttal és 2 font fekete borssal adózott s ha a vár ura házasodott, egy diszkarddal s egy pár piros ezüst sarkantyus csizmával ajándékozta meg. E sajtáságos adó sokáig fenállott, s hajdan, hol a bors még oly ritka dolog volt, nagy értékű lehetett. Gróf Mike mogorva, fölöttébb szigorú, büszke, de egyszersmind igazságszerető s bátor volt, Mátyás király igen szerette őt; csatáiban vitézül harcolt, s mindig kész volt, királyi szavára megjelenni, hivta legyen az a harcmezőre, vagy a vadászatra, s ha Mátyás Véglessen időzött, Mike nem hiányzott soha udvarában; a király gyakran enyelgett a már az ifju koron tullevő komoly vitézzel, hogy hálgyon fel agglegényes rideg életével s válasza magának a szép udvari hölgyek valamelyikét nőül, de a gróf mindig határozottan tiltakozott ellene.

Egy idő óta azonban a várur komor, sötét homloka derültebb lón, gyakran távozott el büszke várából, míg egyszer hosszabb távollét után egy gyönyörű szép ifju menyasszonyt hozott magával, ki ép úgy illett hozzá, mint a gyöngéd rózsabimbó egy komor tölgy ágára. De a szép virág, melyet Mikevár kertjébe átültetett, nem sok gyönyört lelt ott, férje féltékeny szerelme nem elégíté ki 17 éves ábrándteljes szívét, melynek felekén egy ifju levante képe vala rejtve, kit egyszer egy harcjáték alkalmával a királyi udvarnál látott. A gróf annyira őrzé nejét, hogy még alattvalói sem látták gyakran, kivéve a várnagyot, mert az ép oly mogorva, zord volt, mint ura s még hozzá koros is.

A szép Ilonka arcáról eltűntek a rózsák, titkos vágy emészté erejét, ama barna ifju képe szüntelen előtte állt, s bár mennyire igyekezett is ezen emléket elűzni, újra meg újra visszatért az; a gróf homlokán még sötétebb felhők gyűltek össze, büszke lelkének végtelenül fájt, hogy nejét nem bol-

dogíthatja, s legforróbb óhajtása sem teljesült, már két éves házas volt s még az ég fényes nevének, roppant vagyanának örökösével nem áldotta meg, napról napra komolyabb s mogorvább lón.

Egy őszi estén együtt ült hallgatag nejjével a kandalló mellett, a tűz piros lángja csalfa rózsákat festett az ifju nő halvány arcára, mely csend uralgott kívül belül; egyszerre megszólalt a toronyór kürtje, a vonóhid leeresztetett, s mielőtt Ilona távozhott, megnyitá az ajtó, melyen magas, deli termetű lovag lépett be. Ilona szíve hangosan feldobogott, álmainak eszményképe állt előtte; az ifju is merőn nézett rá szeméik találkoztak egy pillanatra, de a gróf intett, s a félénk galamb gyorsan hagyá el a termet, visszavonult magános szobájába.

Az ifju lovag Mátyás király küldöttje volt, ki ismeretlen levén e tájon, eltévedett és azért érkezett meg oly későn Mike várba. A király hosszabb idő után ismét felkereste kedvenc vadásztanyáját, s alig időzött néhány napig Véglessen, már is hivatá Mikét, ki bár nem örömet — megígéré hogy másnap reggel, az ifju kíséretében elmegy Véglessre.

A lovag este, reggel várt a vár urnője megjelenésére, de hasztalan, s végre távoznia kellett anélkül, hogy látta volna, de Ilona dobogó szívvel nézett, ablaka függőnye mögöl a távozókra. Oly szép volt a magas, deli ifju! Holló fürtei válláig aláhullázmának, oly bizton s könnyedén kormányozá tüzes, délczeg ménét! Oh bár csak egyszer tekinthetne barna szemének fénytengerébe! — sohajtá önkénytelenül a szerető nő. A gróf valami parancsot adván a várnagynak, elfordult, a lovag felhasználta ezen időt arra,

hogy vizsgatekintetet vessen az ablakokra, Ilona félrevoná a függőnyt s egy pillanatig, egy rövid pillanatig, mely az öröklét boldogságát magában foglalá néztek egymásra, a hid leeresztetett, s egy rövidke percz mulva eltűntek a lovagok. Ilona még soká nézett utánok, szeméi megteltek könnyel, csak midőn a forró cseppek egyike kezére hullott, eszmélt fel rajongó elmerült-ségből. Este, midőn mindnyájan aludtak, s a csendes éjleereszkedett a nyugvó földre, Ilona kinyitá az ablakot, a holdvilágos tájon nyugodtak szeméi; egy-

szere összerendezte, a távolban lódobogás hallatszék, sebes vágatva közeledett valaki a várhoz vezető uton. — A lovas eltűnt, s újra minden csendes lón. Ilona feszült figyelemmel hallgatózott, s ime, megpendültek egy lant hurjai, erőteljes, zengzemes férfihang szólalt meg; a szép nő kihajolt ablakán, de hasztalan keresé a dalnokot, ki melabús szerelmi dalt zengett, melyben elpanaszlá titkos szerelmének kinjait, s azzal fejezé be, hogy epedő szíve egy reménysugár után sovárog. Ilona akaratlanul oldá le karcsú derekáról kék, ezüsttel himzett övét s leereszté, s a mint a szalag alálebegett, kilépett a sűrűből egy magas férfialak, térdre ereszkedett s így fogá fel a drága zálogot, melyet ajkaihoz szorítá s aztán szívén rejté el. Ilona a kétes holdvilág dacára igen jól felismeré a dalnokot, ki búcsút intve távozott.

Ezentul minden éjjel megjelent a dalnok Ilona ablaka alatt, s mint-hogy jöttél senki nem vette észre, lassankint bátrabbak lettek a szerelmek; eleinte csak jelek által, aztán szavakkal is értekeztek; az ifju lovag kérte Ilonát, hogy borús, sötét éjekben égő szövétneket tegyen ablakára, mely vezérszallag szolgálánd neki a veszélyes uton, mert ő nem járt a szokásos uton, hanem egy rövidebb, hegyen berken s végre már a vár közelében posványos ingoványon keresztül vezető ösvényen, hol egy ballépés halált hozhatott.

Ilona boldog volt, ártatlan lelkében nem támadt bűnös gondolat, hiszen ő nem vona el férjétől semmit, nem ő választotta, csak szülői parancsára nyujtá neki kezét; szerelmét, szívét nem bírta soha, ő nem

ohajtott egyebet, csak az ifjut látni, édes dalait hallani. De a levante szívének ohajtásai merészebbek lőnek; ő már nem elégedett meg azzal, hogy az imádot hőlgyet csak 10 ölnyi magasban lássa, közelebből akart szeméinek kék egébe nézni, fehér kezeit ajkaihoz, forrón szerető szívére szoritani; szép aranyhajának hullamait simogatni s addig kért, esdeklét, míg végre Ilona beleegyezett, hogy a jövő éjjel lejön a kertbe.

A szerelmek ezen első sikerült lépés által felbátoritva, ezental gyakrabban jöttek össze, azt hívék, hogy együttlétöknek más tanui nincsenek, csak a hold s fényes csillagok. Keserűn csalódtak. Volt közelökben egy pár fül és szem, mely szerelmi-vallomásaikat hallá, s minden léptöket kíséré. E két fül és szem tulajdonosa a vár káplánja, egy olasz szerzetes volt, ki nagy kegyben állt a grófnál, lelkében régóta bűnös szenvedély lángja égett szép urnője iránt, mely most dühös szerelemféléssé vált; pater Clemens boszut forralt szenvedély-dulta keblében, s alighogy a gróf haza jött, azonnal elárulá neki a szerelmek titkát. A büszke férfi keblében iszonyu vihar támadott, serte volt lelkének legérzékenyebb helyén, szívét s becsületét érte e szörnyű csapás, hanem büszkesége nem engedé szenvedését elárulnia, s dühét legyőzve hidegen szóla:

— Életedet kockáztatod barát; ha vádad, mint hiszem, pusztá rágalom, jaj neked!

— Ismerem szigorú igazságszereteted gróf ur, vádam valóságáról könnyen meggyőződik, ha most ismét Véglessre távozik, tartsa szemmel az ifju lovagokat, s ha valamelyike este közlök hiányzik, azt bizton itt találja a grófnő társaságában.

— Te pedig még vádad valóságáról meggyőződöm, rab vagy — fejezé be a gróf komoly szigorral a barát szavait.

Pater Clemens boszusán ült magányos tornyában, ő nem így képzelé magának a dolgot, a gróf indulatos kedélyre építé tervét, ő is részt akart venni a sértett férj boszujában, hogy szerelemföltő dühét kielégítse, örömet segédkezett nyujtand bármi büntetetre is. A gróf követé a szerzetes tanácsát, szokatlan nyájassággal bucsuzott el nejétől, mondván, hogy ismét néhány napra távoznia kell, lóra ült s elvágatott, miután várnagynak megparancsolá, hogy három lovat küldjön eléje úgy, hogy visszajöttében minden órában új lóra ülhesse. Véglessen szokása ellenére igen vige volt, az ifjabb lovagok közé vegyült s velök enyelgett, vizsga szeméi észrevevők az örömsugárt, mely ama barna ifju arczát felderíté, midőn monda, hogy ismét néhány napig Véglessen időzend. Midőn besütétedett s eltiúnt az ifju, nem-sokára követé őt a gróf is; nyergelt lovára veté magát s elvágatott. Parancsa szerint három helyen várták lovai; az éj fölötté sötét volt, várat nem láthatta, csak az ég szövétnek ötlött szemébe, mely csillagként fényelt a távol magasságban. Dühösen vágta sarkantyuját lihegő méne oldalába, mely szélvészént tovairamlott a sötétségben. A várhegy alatt leszállt, s egy titkos bejárás ment fel a várba. Ilona a lódobogást hallván, messzire kihajolt az ablakból, a gróf kinyitá ajtaját, de a szerető nő csak szíve dobogását hallá nem a közeledő lépteket, nem látta férjének düh és fájdalom által eltorzított arczát, nem a villogó kardot, mely iszonyu csapással sujtott kezére — a szép kéz szövétnekestül a mélységbe zuhant, a szerencsétlen nő aléltan hanyatlott férje karjai közé, a gróf sietve begöngyölité csonkarját vizes ruhába, nehogy piros vére a földre cseppenjen, s az ágyba fekteté őt, mintha nyugodtan aludnék, bezárta az ablakot, s elhitta a barátot s neje ágyához vezetve monda:

— Ném itt alszik nyugodtan; hol van a lovag? — Te hitvány rágal-mázó vagy, merész tettetéd életeddel lakolsz.

Másnap lefejeztette a szerzetest börtönében, s így örökre temetve

leend a titok, úgy gondolá a gróf; de a pap, fogsága alatt mindent feljegyeztet s elrejté a pergament iratot egy titkos, még a gróf által sem ismert falszekerénybe; számos év mulva, midőn Mikevár már a Beniczky-család birtoka volt, fedeztetett föl ez irat.

Ilona karja meggyógyult, de a seb, mely lelkén sajjont, nem gyógyult meg soha; panasz nélkül, lelki testi erejében megtörve élte szomorú napjait; a gróf még mogorvább lón, lelkiismeretének mardosásai kinzák, az igazságtalanul meggyilkolt papnak képe rém gyanánt üldözé őt éjjel napal. Végre teljesült forró ohajtása, Ilona anya lón, de nem szült fiut, hanem leányt, s nemsokára ezután elbucszott szenvedésteles életétől s átköltözött oda, hol azokkal találkozunk — mint hisszük — kiket az életben forrón szerettünk.

Az ifju lovag ama vésztelej éjben sietve nyargalt szokott utján Mikevár felé, ő is látta a világitó szövétneket, mely csillagként tünt fel előtte szerelme egén. Az éj fölötté sötét volt, egész nap esett, s a posványon keresztül vezető ösvény még veszélyesebb lón ezáltal; itt-ott fellobbant egy lidérc, s a mocsáron végig tánczolta ismét eltiúnt. Már a posvány közepén volt, s egyszerre eltiúnt az irányt adó szövétnek, lova megijedve egy előtte fellobbanó bolygó tüztől, félreugrott, s elsüllyedt lovagostól — többé nem szerettünk.

A gróf még soká élt, túlélte Mátyás királyt is, s Mátyás fiának János hercegnek ő volt egyik leghíresebb vezére minek következtében ezután grófi czimét elvesztette. Leányát *Micsinszky* lovag vette nőül, ki után a hegy

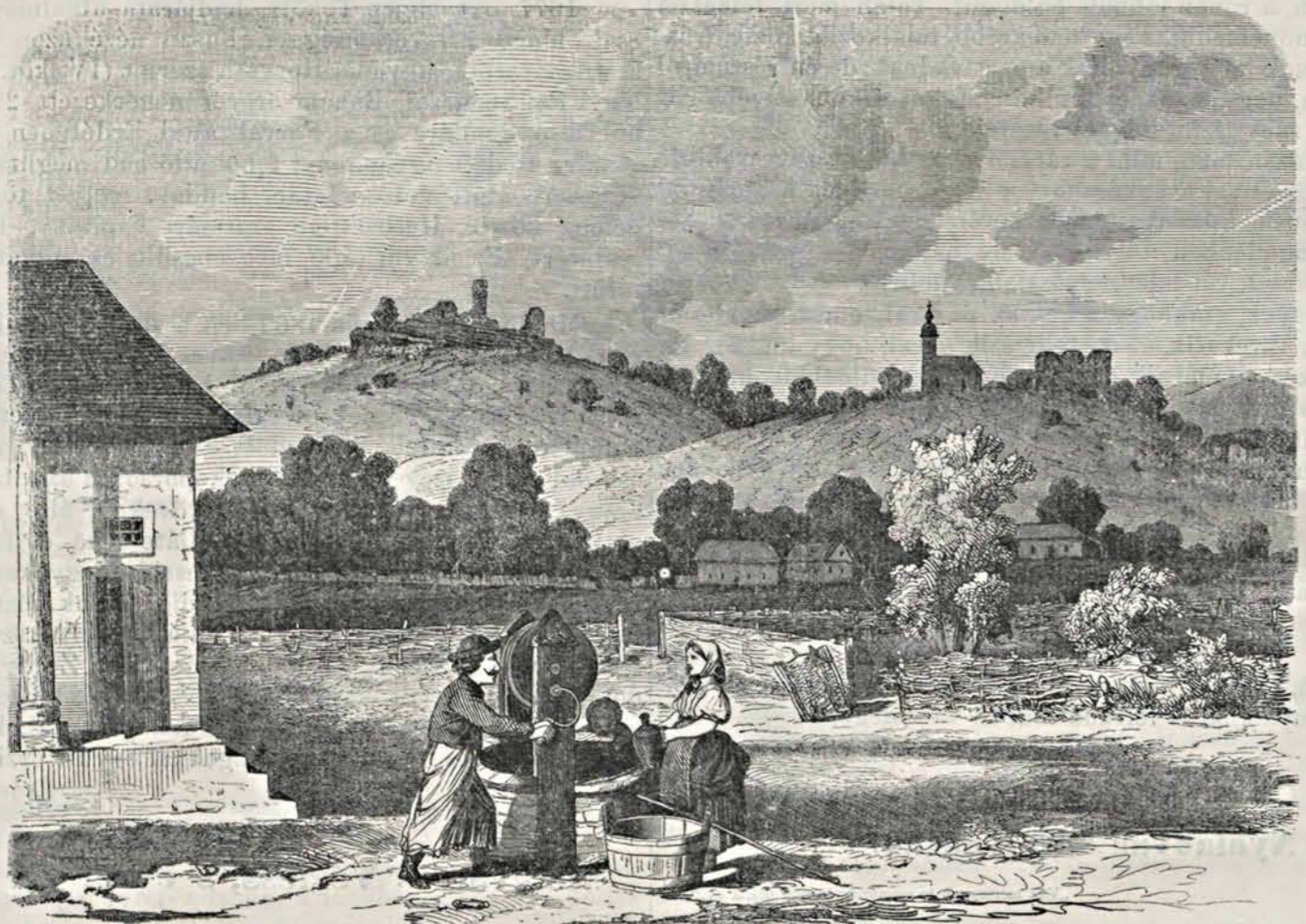
lábánál épült falu Micsinyének nevezett, de a Micsinszky-család férfiága is csakhamar kihalt és a Beniczky-család birtoka s ezen család amaz ágának bölcsője, mely *beniczky* és *micsinyei* Beniczkynek írja magát. Beniczky új adománylevelet kapott II-dik Lajostól, mely egyedül a férfira állítatott ki. A várat Beniczky Tamás 1666. egészen megújította, akkor nyere mostani alakját, s akkor találtatott az említett okirat

is. Azon idő óta egész 1848-ig Micsinye a Beniczky-család birtoka volt, ott született Beniczky Lajos s az ismert fiatal író Beniczky Emil is.

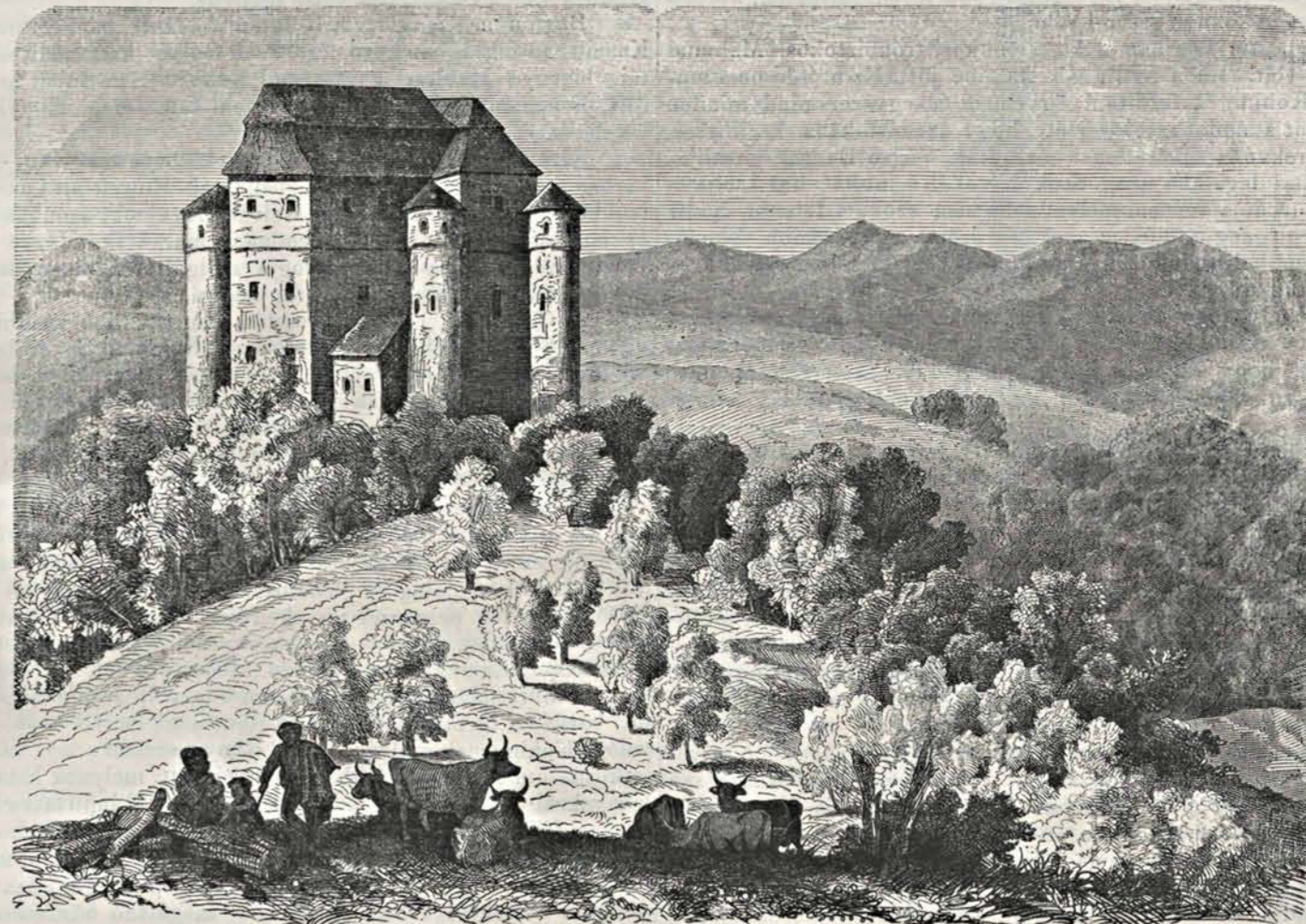
Ama mocsáros posvány most viritó rétté változott, közepén egy kis emelkedésen van egy lókörom alaku ásványvízforrás, mely szüntelenül bugyog a rejtélyes mélységből; néha látnak a pásztorok fehér nőlakot a réten balyongni, ki csonka jobbát ég felé emeli; ez a hűtlen várnő szelleme, ki kedvesét keresi. Olyankor messzire hallik a forrás bugyogása mély sohajokkal vegyülve; aztán vize néhány napig zavaros szokott lenni, a várban, sötét, viharos éjben különös rémletes zaj, lánczcsörgés s dörömbölés, nyögés hallik; ez a várur nyugtot nem lelő lelke, kit a barát, fejét hóna alatt hordva üldöz.

Igy szól a monda s így hallám azt én is egy tisztességes ezüsthaju aggastyántól, ki hajdan a várban szolga volt még a fényűző Beniczky Károly idejében, kinek legkedveltebb mulatságai egyike volt, drága borral töltött hordókat a meredek várhegyről lehengettetni.

Jelenleg csendesen, szomorúan áll a vár elhagyottságában; mostani birtokosa nem fordít annyi gondot 50 holdnyi kertjének s a várnak fenntartására, mint azok, kik szeretettel csüggének ezen család ősbirtokon, melynek minden köve, minden fája egy-egy édes emléket, családi történetek egy-egy lapját képezé.

Nyalábvár Királyházán.

Mikevár.

A Kohinur.

Az ember a történelmet megelőző kor óta kiváló becsület tulajdonosát azon természeti tárgyakra, melyek habár semmi gyakorlati haszonnal nem bírnak, de ritkaságuknál fogva keresettek. Egy darabka gyémánt semmi sem járul hozzá az élet boldogításához, még az élvezetek legsekélyebbikét sem képes növelni vagy éppen előidézni, és mégis mi roppant értékűnek tartatik. Egy diónyi nagyságu drága kő oly becsűnek tartatik, melynek árán akkora területet lehetne vásárolni, mely ezerek számára képes élelmet teremni.

Azonban nem szándékoznak az emberi nem ezen, — nevezük bár előítéletnek, vagy fonákságnak, vagy elfogultságnak, vagy bárminek — mondjuk, nem akarjuk az emberi nem e tulajdonságát latolgatni, vagy akár az erkölcsen, akár a nemzetgazdaságot mérlegén latolgatni, hanem egy ily becses kincsnek tartott kő történetét kívánjuk az olvasóval röviden megismertetni.

Alig van lap, mely a londoni világtárlatban kiállított „Kohinur“-t nem említette volna. Bizonyosan érdekelni fog mindenkit, e milliókat érő kis darab kőnek története.

E kő neve Koh-i-nur annyit jelent, mint „világosság hegye.“ Régibb története India fényes őskora távol századaiban vész el. A legrégebb adatok szerint, természeti állapotban egy más, hasonló nagyságu kővel együtt egy bálvány szemét képezte. Azon város királya után, mely a mohamedán uralkodók bírványát oly gyakran ingerelte, az lett rendeltetése, hogy élő bálványok ékességeit szolgáljon. Birtokosai több ízben változtak, kiknek egyike sem mondott le könnyű szerrel róla.

A mongol dynastia korában e kő az akkori trónbirtokos, Mahmud Badsah birtokában volt, midőn Nadir sah Delhibe jött. Ez utóbbi nem mulasztá el a becses Kohinurra fordítani figyelmét, és egyszersmind minden hatalmában álló utat s módot megkísértett, hogy azt birtokába kerithesse, azonban mind e törekvései sikeretlenek maradtak. Végre Badsah serailjának egyik neve által legalább azon titok birtokába jutott, hol tartja a drága követ, t. i. turbánja övében, melyet soha sem szokott letenni. Nadir sah nem kevésbé örült meg e fölfedezésnek, és öröme még inkább fokozódott, midőn több rendbeli tudakozás után meggyőződött, hogy az előtte tett fölfedezés csakugyan való.

Azonban valamely tárgy hollétének megtudásától annak birtokba kerítéséig még hosszú az út. Erőszakot pedig nem lehetvén e célból használni, cselhez nyult, hogy a becses kincset megszerezhesse. E csel, mint előtte s utána is számtalan esetben, a legszívesebben barátság színlelése volt.

Azon napra, melyen Nadir sah Mahmud Badsahnál bucsulatógatását vala teendő, Delhiben nagyszerű ünnepély rendeztetett. Ezt akarta ő fölhasználni az ohajtott zsákmánynak szépszerével kicsikarására. Nadir sah tehát legpompásabb díszítetében jelent meg, fején persa jubbőr-süvegével, mely a királyi övel körülköte a legdrágább gyöngyöktől ragyogott.

A szertartás igen ünnepélyes volt. Mindkét uralkodó, az egész udvar nem csekély öröme, kölesönösen örök barátságról és testvérségről biztosított egymást. Nadir sah most tartotta elérkezettnek a pillanatot, melyben régi forró vágya teljesülhet. Mahmud határtalan bámulatára ugyanis, mintegy a baráti érzelmet hevével elragadtatva, a szövetség megerősítésének legünnepélyesebb jelével, a *fivegserével* kínálta meg őt.

Mahmudnak nem volt szabad vonakodni, mert ez a legnagyobb udvariasság, sőt a legsértőbb meggyalázás lett volna; ezenkívül Nadir sah nem is engedte neki időt a fontolgatásra. Levevén ugyanis bőrsüvegét, Mahmud turbántját saját fejére tette. A mohamedán uralkodók az önuralkodás finom szokásában nagyon gyakorlottak. Badsah arcának a vesztesség fölötti fájdalom vagy sajnálat legkevésbébe sem volt észrevehető, elannyira, hogy Nadir sah kételkedett, vajjon e fogás által sikerült-e cselét érnie, vajjon a kincseket érő kő birtokában van-e. vagy üres turbánt visel fején.

E fölötti türelmetlensége nem engedte sokáig időzni. A két uralkodó a legészleltbb vonzalomról és barátságról való kölesönös biztosítás közt vált el egymástól. Alig volt Nadir sah sátorában egyedül, első teendőjének tartá a turbánt levenni, és kibontani. Már már azt hitte, hogy gyánításában csalatkozott, midőn egy kis tekeres gurult elő, melyet felbontván, a követ ebben találta.

Nadir sah halála után a Kohinur a kabuli dynastia birtokába jutott, hol különféle veszedelemnek volt kitéve; de 1812-ben Sujah sahhal szerencsésen Lahorebe jutott, midőn ez Runyit Singh ötalmáért folyamodott.

Runyit Singh nem ismerte ugyan a drágaköveket, de azért illyenek birtokára mégis vágyott. A Kohinurnak ő is hallá hírét, semmi eszközt sem mulasztott el, hogy az kezébe kerülhessen.

Wuffo-Begum, sah Suhajnak, Kabul szerencsétlen, elüszött, és Mahmud parancsára szeme világtól megfosztott királyának neje, ki Runyitnál keresett és talált menedéket, ennek következtében Saderaban lakott. Runyit felszólította, hogy adja neki a követ, mire azon választ nyerte, hogy az nincs birtokában.

Runyit ezért megboszankodván, a szerencsétlen nő minden vagyonát erővel elvettette s Lahorebe vitette. Ez uton nagybecsű kővet juttatott Runyit birtokába, olyanok, milyeneket azelőtt sohasem látott; azt hitte tehát, hogy ezek közt van a Kohinur is. A többi ékességek és dísztárgyak közül is igen sokat megtartott, mint szőnyeget, shawlokat st., csak keveset külvén vissza Begumnak.

Midőn Runyit a nála maradt követet szakímerők által megvizsgáltatá, meggyőződött, hogy bár azok igen becsesek, de a Kohinur nincs közöttük. Ekkép kijátszva látván magát, Begumot a legszorosabban őriztette; legmegbizottabb egyénei közül ketten fogságra vettettek, s magától a sen-na személyzetétől is a kenyér és víz megtagadott. Begumhoz senki be nem mehetett, valamint tőle ki nem jöhett. anélkül, hogy megvizsgáltatnák és mindene kikutatnák, kijelentvén egyuttal, hogy mind e rendszabályok csak a Kohinur kiadása után fognak megszűnni, miután Runyitot más ki nem elégitheti.

Begum erre néhány igen nagybecsű követ, köztök egy jelentékeny értékű rubint küldött hozzá. A zsarnok, mint említők, nem ismervén a követeket, azt hitte, hogy e rubinban, mely mindent felülmúlt, mit ő eddig látott már bírja az ohajtott kincset. Hogy azonban erről még tökéletesebben meggyőződék, egy férfit hozottt magához, ki a Kohinurt ismerte. Ez előtt sorba kirakván a zsákmányul nyert követeket, kérdé, melyik a Kohinur. Mennyire meg volt tehát lepette, midőn azon választ kapta, hogy a kérézett drágák a kiállítottak közt nincs, és hogy a felmutatott becses kővek csak csekélységek a keresetthez képest.

Runyitban nem csak a boszúság, de a vágy is növekedett a keresett drága követ bírhatni, s a Begumon gyakorolt erőszakos rendszabályok újra foganatba vétettek. Mig előbb Begumnak csak szolgálói személyzete volt éhezésre kárthatva, most ez magára és családjára is kiterjesztett. Míg ezek két napig éheztek s Begum még most sem ingadozott, Runyit látva, hogy ez uton célját el nem érheti, egyelőre ismét megszüntette az erőszakoskodást és a rábeszélést vette igénybe.

Begum meg is ígérte a Kohinur kiadását, azon föltétel alatt, ha Runyit Kasimiban fogságban levő férjét sah Sujath kiszabaditván, neki élte fogytáig bizonyos területet használatul átenged. Sah-Sujah szabadon bocsátott, és noha az ígért földterületet nem kapta meg, Runyit megújította követelését.

Erre Begum kijelentette, hogy a kő nem nála van, mivel azt Kandaharban egy kereskedőnél elzalogosították. Runyit újra az előbbi rendszabályokhoz nyult, ismét éhezésre itélvén Begumot; azonban most is, valamint az, ugy más eszközök is, sikeretlenek maradtak. Végre maga sah Sujah megígérvén, hogy a követ ki fogja szolgáltatni, bizonyos napot tűztek ki. Midőn az Runyit Singhnek át fog adatni.

1813. június 1-je volt, midőn Runyit több megbízottal és néhány egyénnel, kik a Kohinurt ismerték, sah Sujahnál Saverában megjelent. Üdvözlölvén egymást, mindnyájan letépdek. A teremben halálos csönd uralkodott, senki sem akarván azt megháborítani. Így telt el legalább egy óra. Runyit nagy türelmetlensége daczára sem akart első lenni, ki a mély hallgatást megszakítsa, hanem inkább megbízottjainak intett, hogy sah Sujath az összejövetel céljára figyelmezteték.

A sah rabszolgái egyikének intett. Ez eltávozván, rövid idő múlva egy kis csomaggal tért vissza, melyet Runyitól és a sahtól egyenlő távolságban a szőnyegre helyeztek. Ez megtörténvén, ismét az előbbeni csönd állt be, mi alatt ujjal meglehetősen hosszú idő folyt le. Runyit türelmetlensége minden perccel növekedvén, végre nem állhatott ellen. Hogy e kinos állapotnak véget vessen, környezői egyikének intett, hogy vegye föl a csomagot. Ez engedelmeskedvén, kibontotta azt.

E mütét alatt valamennyi szem oda volt irányozva, feszült figyelemmel várva a tartalmát. Végre eltűnt a kő, melyet azok, kik jól ismerték, a valódi Kohinurnak nyilvánították. Runyit arcán annyi várakozás annyicatlakozás után a legbensőbb öröm sugárzott, melynek hatalma alatt az előzményekről egészen megfeledkezett. Ez érzettől indítatva, mégis csak ő szakkította félbe a hosszú hallgatást, kérdezvén, mi a kőnek értéke, sah Sujath rövid válasza mindössze e négy betűnyi szóból állt: „Gyutyi!“ E szó jelentését különféleképp magyarázzák. Eredetileg annyit jelent, mint *cajipó*, de átvitt értelemben többnyire valamely megalázó büntetésnémet használják. „Cajipót adok,“ e kifejezés Indiában igen gyakori. Különbön „gyut“ annyit, mint hazugság, csalás, rászedés, szegény, gyalázat, vastag tréfa stb., „gyud“ pedig annyit, mind ütközést, háboru.

Egy hitelt érdemlő benszüllött, ki ez összejövetelnek tanuja volt, és ki ez esetet Schönberg német utazónak elbeszélte, kinek előadásából ez adatokat merítettük, hozzátevé, hogy sah Sujah magatartása az egész németőségél és tiszteltre gerjesztő volt s az egész gyülekezetre mély benyomást gyakorolt. Runyit-Singet ez egészen tartózkodóvá tette, úgy hogy az említett kérdésen és feleletten kívül egy szót sem váltottak. Senki sem távozott onnan, magát Runyitot sem véve ki, azon meggyőződés nélkül, hogy tanuja volt egy bukkott fejedelem lelki nagyságának, melyet kénytelen tisztelni.

Ez idő óta a Kohinur egy karpereczbe foglalva Lahoreben tartatott a koronaékségek között. — Miután a fiatal, hét éves Radja Delib-Singhet az angol kormány elismervén, angol helytartó hadsereggel együtt állomásozott Lahoreben, mint tudva levő dolog, a shik seregek két ezredének lázadása tört ki, minek következtében a korona kincsei, s ezek közt a Kohinur is, az angol hadsereg zsákmányának nyilvánítottak, s a becses követ az angol királynének ajándékozták.

Mint a nyájas olvasó tudja, a Kohinur az 1851-diki világtárlatban is ki volt állítva, 186 karátot nyomott, de akkor rozsol volt köztörülve; azóta újra közörültetet, s bár most csak 102 1/2 karátot nyom, szépségben végtelenül nyert, s a mostani londoni kiállításban számos bámuló figyelmű vonja magára.

Szeberényi Lajos.

Árpád sirja.

Ij. RÉSŐ ENSEL SÁNDOR-tól.

(Folytatás.)

Harmadik rajz. — „Fehéregyház romjai“ jelen állapotukban.

„Ismerti Magyarhaza a te atyádat,
Tiszteled a te Jósédát,
Az ígért földre kihozott nemzet
És Árpádnak hamuiban is
Az oly sok királyoknak számarzó magvát
Hálásod emlékezzel tiszteled!“

E részben a leirást s rajzot, úgy a mint azt velem ij. gr. Nádasy Ferenc és Thaly Kálmán urak szivesek voltak közleni, és én azt figyelmes kutatás után jónak láttam, barátságuk emlékezetére ide iktatom.

Fekszik ez egyházmór, a térképünkön kitűzött helyen „in campo“ (sikon), de „sub radice montium“ (hegy mellett) a mai Péterhegye alatt, a tennt is érintett Svanfelder-malom közelében, ott a hegytövéből eredő „parvum flumen“, melyet Anonymus emlit. Mint ósvallásunk leglényegesebb szerztása megkívánta, elődeink ide forrás vize mellé, hogy alá temették hon szerzőnket, (sepultus est supra caput unius parvi fluminis).

Némely történetírók állítása szerint az egyházat az avarok legyőzése után 809-ben n. Károly emelte a megtértek számára, de inkább hihető, hogy István kir. emelte, a magyarok megtérése kezdetén a honszerződő vezér hamvai fölött. — Mátvás kir. alatt állt még a hely, és az átátoskodó hievnek nagy tömege látogatta, (L. Annales ordini S. Pauli, I. Eremitae Vienna 1663. fol. pag. 252.) 1510-ben még Pálosok bírták stb.

E rom, mint a helyzet mutatja, bejáratával a Péterhegy és patak felé, azaz északnyugatnak, hátrészével pedig keletnek fekszik. Hosszasága az ajtótól a kerek sanctuarium legmagasb pontjáig 6 öl s 3 láb, szélessége pedig 4 öl és 2 láb, a falakat is 3 sámitva. Nagysága tehát, lehet mondani, tökéletesen megegyezik a sz. István által épített, s még idáig épen álló, nevezetesen a borsönyi (Hontban) és a veszprémi Gizella-kápolnák kiterjedésével. Hogy sanctuariuma kerek, s következőleg maga az egyház byzanti styllben volt építve, szintén csak a mellett bizonyít, miszerint sz. Istvántól eredett.

Romjait 1851-ben még föllönyi földréteg borította, kis dombot képezvén, migem Erdy a földet róla annyira lehordatta, hogy az alapfalak térrajzát kivenni lehetett. Ezen állapotban van a rommaradvány mostan is. Erdy ur e föld lehoradtása alkalmával talált egy újabbkori csontvázat (L. rajzunkon) s néhány csekély érdeklél bíró aprólékos régiséget stb. stb. (L. Pesti Napló 1860. július hó 19-ki 166—3131. számát.)

Azok irányában, kik netán a helyszínére tognak menni, és az egyház romjai kicsisége felett töprenednek, ezeket igatom ide:

Fehérváron van egy kápolna, mely a székesegyház északi részén fekszik, és sz. Anna nevének nevezetik. Ez góth modorban van építve, bolthajtásokkal, ablakai szintén góth modorban gyöngye, de faragott és falhoz erősített 8 oszloppal, belől karzat alatt hasonlón, de már nagyobb négy oszloppal, kettő a bejáratnál szabadon, hátul vashorgonnyal falakhoz erősítve. A kápolna hossza 13, szélessége 10 lépés, így megegyezik Fehéregyház nagyságával. (Paur J. „Memoriae Capellae S. Annae 1858.“)

Zsvikovits Fer. ur, előbb békásme gyeri plébános, most a pesti központi papnövédek lelkü igazgatója, következő jegyzéssel él: A régiek nem szokván mindenütt egyszerre nagy templomokat emelni, kivált ott, hol először hirdették a keresztényen vallás elemeit, eleinte kisebb kápolnákat építettek, melyekbe a keresztények összegyűlekezhessenek. Tanúsítja ezt a békás-megyeri és kalázi határon, a Duna-parton látható „Praepositura S. Joannis Baptistae de Rév prope Budam“ rommaradvány, hol a templomocska még fennlevő romjai szerint itélve, a templom maga szintén kicsiny volt, és semmisetre sem nagyobb a Svanfelder-féle békás-megyeri ó-malom közelében kiastott, Fehéregyháznak vált templom területénél. Így a kéme di plébániához tartozó Kis-Bény helység a hagyomány szerint sz. István alatt épült góth-alaku kéttornyu temploma sem nagyobb. De több régi templom szentélyéből is látható, hogy a templom hajója csak később építettet hozzá az eredetileg kisebb mérvben kápolna gyanánt épített szentélyhez. — A békás-megyeri ó-malom közelébeni templom kiastott alapjának kisebb terjedelmé tehát épen nem elegendő arra, hogy azt ne mondhassuk a Fehéregyház alapjának, miután az akkor épült, midőn a keresztényen vallás e vidéken terjedni kezdett. (1861-dik évi október 10-én Zsvikovits Ferenc.)

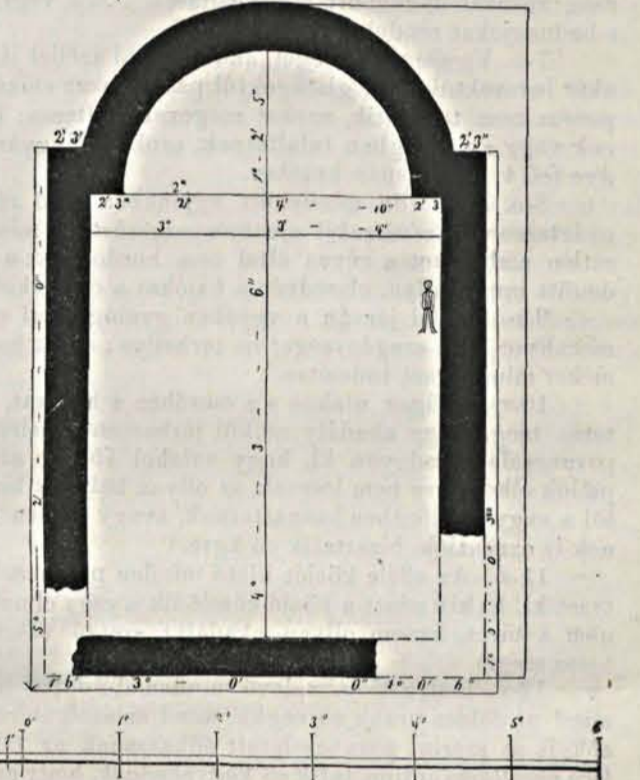
Azoknak, kik kérdenék, mikor s mely körülmények közt emészett el Fehéregyháza, a magyaroknak e drága ereklyés helye? Jászay „A magyar nemzet napjai, a mohácsi vész után“ (I. k. 15 lap.) e soraival felelek:

1526. sept. 12-én Szulejman, Kelenföldre érkezte utáni szered, hadainak nyugnapot engedve, maga Ibrahim nagyvezérével Budát ment megtekinteni. Csütörtökön sept. 13-án ismételte mindenfelőli vizsgáldását, azután tanácsot tartott, felégettesse-e Budát (s Ó-Budát) vagy sem? „A város igen, mondák tanácsosai, hogy emlékek legyen minden nemzet előtt, miszerint ő ott járt, de a várnak kegyelmezzem, mert az fejedelem szék helye, — ezek után 300 török neki látott a gyujtogatásnak, a város északi része lángba borult, következő reggel a nagy templommal, s elrejtett kiáltáslevekkel, az egész város elhamvasztatott, Szulejman akarata, s az oltásra siető Ibrahim nagyvezér minden igyekezete ellenére. A tábori zenét, mely kedden, szerdán és csütörtökön éjjel ozmán szertartással fel s alá harsogott Buda utczáin, pénteken éjszaka a felgyujtott nagy templom lobogása váltotta fel, melynek 215 lépcsőnyi magas tornya messze világított tüzzével a

vidéken. A nagyszerű tüzijáték még harmadnap szombaton is tartott, s miután a városban a boltozott házakat kivéve, minden — a városon kívül pedig azon bájteljes dombon, hol most a sérvtívezek épülete áll, hol orszá-gunk felelhetlen alapítójának Árpádnak tetemei is porlanak, remete sz. Pál zárója, az ősköztől hajdan Fehéregyháznak — korunkban az idegen ajkuaktól „Klein Zell“-nek nevezett, a lángok martalékává lett stb.

Ezen okmány, illetoleg adat szerint, eltekintve attól, hogy a Fehéregyház helye hibásan van benne kijelölve, annyit tartunk valónak, hogy Ó-Budán a kérdéses időben a készakarva támasztott tűz borzasztó pusztítást vitt véghez. A törökök, kik a vár s környéke megtartására nagy reményességgel soha sem voltak, a vár ostromakor majd minden külső egyházat, s temetői sírboltokat, üregeket puszkapórral töltötték meg, és ha lehetett, elleneikre gyujtották, így ment ez mindég, nem törődvén azzal, hogy nevezetes emléket vetetnek föl. Ott van Székesfehérvár, hol a barbár nevek

Békásme gyeri kocsí-utvonál keletre.

Péterhegye s Patak észak-nyugati részén.

Fehéregyháza, ha harc-időben erőd volt, nyugalom idején is állónak fordítottat; mert meg van írva, hogy alattok a keresztényen egyházak istállónak fordítottak.

1526. sept. 10-én, midőn Buda Ó-Budával lángba borítottatott, Szulejman, Ibrahim nagyvezérral, lóhátan nézte a vész, a vár s környéke még egy hétre reá is füstölgének.

Bonfin írja (Dec. IV. Lib. 7.), hogy a törökök Budán és Ó-Budán még az emlék-síröket is felforgatták; így nincs kétségünk, hogy Fehéregyház, melynek ma már csak nyomai vannak fenn, e barbár kezek tették tönkre. Leromboltattott ez emlékünk oly kegyetlenül, mint Equen, egyiptomi szultán által 1012-ik évben Krisztus koporsója temploma.

A mindent emészítő idő, s irigy sors döntötték romokba elhunyt hon szerzőnk nyughelyét.

(Folytatás következik.)

Történelmi kalaszatok

Irta Lehoczky Tivadar.

(Folytatás.)

XIX.

Rablók üldöztetése 1701-ben.

— Most, midőn az utonálló és prédáló rablók ép úgy elszaporodtak, mint a XVII. század végén s a XVIII. elején, s midőn már a szerény hírlapírók is, zsványfogdosási programmok gyártásával bibelődnek, nem lesz felesleges, ha részemről is egy illyenmű instructióval szolgálók, azzal t. i. melylyel az ugcocsamegyei közzgyülés 1701. évi máj. 20-kán nemzetes *Andrási Zakariás* urat, tancsikai birtokost látta el, midőn őt Isten nevében a haramiák fogdosására kiküldé.

Az utasítás szóval szóra így hangzik:

„1-o. Harminez válogatott jó fegyveres és vjénkbeli emberekből álló gyalogokat hovahamarább szerezzem össze eő kglme non obstante quorum cunque sine Dnorum terrestrium, sine alior contradictione et inhibitione et ns vgye föbb tiszteinek öket psentálja.

2-o. Előtte levő ns vgye föbb tiszteinek dispositionából azokkal mind a latrok peccutiojára, mind a közönséges szolgálatokra, valahára az alkalmazhatóság hazza s a szükség kívánnya, hova rendeltetnek s küldetnek,

Hétfő, sept. 29. „Lammermoori Lucia“ opera. Richard Vilmos svéd uvari első tenorista e harmadik s utolsó föléptével sem tudta megnyerni a közönség tetszését.

Kedd, sept. 30. „A harmadik magyar király“ dráma 3 felv.
Szerda, oktob. 1. „A falusiak“ vigy. 3 felv.
Csütörtök, oktob. 2. Doppler K. „Bucsu hangversenye.“ Ezt megelőzte „A nyolcadik pont“ vigy. 1 felv.

Budai népszínház.

Sept. 26. „Mátyás király halála“ és „A nemzetiségek testvortánca.“ Díjmentes előadás.

Sept. 27. „Annyal Bandi“ népsz. 4 felv.
Sept. 28. „Szökött katona“ népsz. 3 felv.

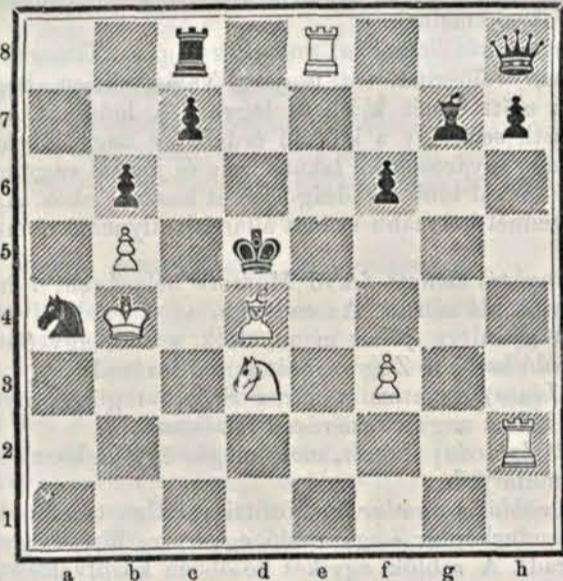
Sept. 29. „Férfj az ajtó előtt.“ operett 1 felv. Offenbachtól. Ezt megelőzte: „Tiszaháti libácska.“ Vigy. 1 felv. Mindkét darab nagy kedvvel s nem remélt sikerrel ment. Az operetemben Molnárné, kinek hangja sokat javult, s Harmath Emma, sokszoros tapsot kaptak. Izlésteljes toilettek is dicséretet érdemel. — Mátray Mari csak ma, e vigjátékban mutatta meg, először, hogy használható tag. Kedves, eleven játékát öröm volt nézni. Alajosné beszédét gyakran nem értették; de a többiek az előadás kerekedségére helyesen működtek össze.

Sept. 30. „Nagy apó“ népsz. 3 felv.
Oktober 1. „A cigány“ népsz. 3 felv. A népszínművek oly gyakori színrehozását ohajtokkal, alkalmat veszünk ezuttal ellenvéleményünket közölni. Kik ezt sürgetik, aligha tartoznak a színházlátogatók sorába. A népszínművek közel hasonlatossága a legjobb előadást is végre unottá, émiy-gössé teszi, s azt eredményezi, amit ma; hogy kedvező időben, egyik legjobb népszínműnk kívánható legjobb előadásán, a nézőtér üres maradt. *Látványosság s változatosság!* Csak e kettő hozhat közönséget; a budai színháznak pedig mindenekelőtt közönségre van szüksége!
Okt. 2. „Charlotte kapitány“ vigy. 3 felv.

SAKKJÁTEK.

145-ik sz. feladvány. — Bankos Károlytól (K. Sz.-Miklóson).

Sötét.

Világos.
Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

A 140-ik számú feladvány megfejtése.
(Báró Meszóna Istvántól Nagyváradon.)

Világos. Sötét.
1) Ba3 - a4 f4 - e3: A) 1) ..... B) Fb5 lép C)
2) d2 - d3 ± 2) B - c4: ±
A) C)
1) ..... f4 - f3 B) 1) ..... H a6 lép
2) Vf1 - b1 ± 2) Hb3 - c5 ±

Helyesen fejtették meg. Vasspáncsban: Fülöp József. — Tápia-Szelén: Geszner Jenő. — K. Sz.-Miklóson: Bankos Károly. — B.-Csabán: Vidovszky János. — Bajmákon: Weisz Fülöp. — Szabadkán: Markovics Samu. — Nagy-Marján: Beöthy Maris. — Gyepesen: Kun Sándor. — T. Sz.-Miklóson: Frankl A. — Gyula-Fehérvárolt: Horváth Lajos (a 139-ett is). — Parabutyban: Rothfeld József (előbbi feladványainkat szintén). — Jánosiban: Keszler István. — Andráshtáda: Lukács Károly.

Rövid értesítések. Sz.-Mihály: Szalay S. Ön a sakkban haladását elég szerény nekünk tulajdonítani. Mi, távol attól, hogy e dicsőséget egészen magunknak tartjuk, nem tartózkodunk mégis kinyilatkoztatni, hogy ily tanítványra büszkék vagyunk. Kérdésére vonatkozólag, az illető Cs. I. Ujabb küldeményéből a négy lépés igen szép, s használható — Lök: Hamvai E. A 137. sz. feladvány megfejtését öntől bibátlánul beküldve megkaptuk. — Gyula-Fehérvár: H L. Az I. táblán Vil. 27) H f6 - h7 ± g7 - g5 (legjobb) 28) H h7 - g5 - a II. táblán Söt. 21) c7 - c5. — Parabuty: R. J. Előbbi levele nem jutott kezünkhöz.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomtatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt. Pesten 1862.

Szerkesztői mondanivaló.

6209. Teheran. V. A. Önnek a forró égöv alá mindenekelőtt küldjük még forróbb üdvözlétünket! Becs és küldeménye kezünköz érkezett.
6210. Szilváskány. K. E. Uj ismeretségek közt a régít mindig becsülni tudjuk. De engedje ön, hogy a kért válaszsal még adások maradjassanak.
6211. Egy fáján notta. Irta egy fáján lakatos legin. Lapunkat csak egy fáján tolvaj-kulccsal lehetne megnyitni számára.
6212. Pozsony. B. L. Önnek újabb küldeményét köszönettel vettük. A bajon segítve, s ön ohajtása teljesítve lesz.
6213. Kecskemét. G. J. A változtatás még nem késett el.
6214. Lőcse. Sz. L. Az ígért küldemény a mostaninál, hiszszük, életrevalóbb leend.
6215. Bükács. N. t. Lehoczy József plébános urnak Jokai Mór szives köszönetét küldi és „igen.“

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	Nap-		Hold-	
				kelet	nyug	kelet	nyug
Oktober		Sept. (6)	Tisch	6. p.	o. p.	6. p.	6. p.
5 Vasár.	E17 Ol. ün.	E16 Tet.	23 E17 Ján.	11 Tets	6 5 5 31	4 9	
6 Hétfő	Brunó, Emil	Ar 13 m.	24 Thekla	12 Emil	6 7 5 29	4 31	
7 Kedd	Justin, Aug	Jusztin	25 Euphros.	13 Jusz	6 8 5 27	4 54	
8 Szer.	Brig. Charit	Pelágia	26 Janos ev.	14 SÁ. e	6 10 5 25	5 19	
9 Csüt.	Dénes, Föld.	Dénes	27 Kalisz.	15 SÁt.	6 12 5 23	5 46	
10 Péntek	Borg, Fer.	Gedó	28 Kariton	16 2. á.	6 13 5 21	6 19	
11 Szomb.	Filonilla sz.	Ede	29 Czírjék.	17 Sab.	6 14 5 19	6 57	

Holdnegyed: ☾ Hóldtölte 7-én, 10 óra 2 percz este.

TARTALOM.

Szentpétery Zsigmond (arczkép). — Az álom. Farkas Albert. — Képek Szlavóniából (folytatás). Válcái Imre. — Nyalábvár Királ. házán (képpel). Lehoczy Tivadar. — Mikevár és Végless, s e két vár mondája (képpel). — A Kohinur. Szerényi Lajos. — Árpád sirja. Ifj. Rész Ensel Sándor. — Történelmi kalászatok Lehoczy Tivadar. — Vegyes jegyzetek. Bardocz L. — Tarház: Vidéki közlemények. — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Közintézetek, egyletek. — Közlekedés. — Balesetek, élelmi csapások. — Mi újság? — Nemzeti színház napló. — Budai népszínház. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Előfizetési fölhívás.

VASÁRNAPI UJSÁG
és
POLITIKAI UJDONSÁGOK

1862. évi április—szeptemberi 1/2 évi és július—szeptemberi 1/4 év. folyama, szeptember hó végével lejárván, tisztelettel kérjük t. cz. előfizetőinket, hogy előfizetéseiket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési föltételek:

Postán küldve vagy Budapesten házhoz hordva:

A Vasárn. Ujság és Pol. Ujdons. együtt évnegyedre (okt.—dec.) 2 ft. 50 kr
Fél évre azaz: október—mártiusra 1862—63. . . . . 5 „ —
Csupán Vasárnapi Ujságra évnegyedre (október—decemberre) 1 „ 50 „
Fél évre azaz: október—mártiusra 1862—63. . . . . 3 „ —
Csupán Politikai Ujdonságokra évnegyedre (okt.—decemb.) . 1 „ 25 „
Fél évre azaz: október—mártiusra 1862—63. . . . . 2 „ 50 „

A csupán Vasárnapi Ujság július—decemberi félévi folyamából teljes számú példányokkal még folyvást szolgálhatunk, előfizetési ára 3 ft.

Tiz előfizetett példányra egy tisztelet-példánnyal kedveskedünk. A pénzcs levelek bérmentes küldése kérétek.

A Politikai Ujdonságok jelenleg 7000 példányban nyomtatván, s így minden magyar és német lapok közt a legelterjedtebb, továbbá azon előnyénél fogva, hogy hetenkint csak egyszer jelenik meg s így a kávéházakban, magán-s nyilvános helyeken a hirdetések egész heten át fennfektésznek, — bármely néven nevezendő — hirdetések — közlésére a legjobban ajánlatik. — Pest, sept. 1862.

A Vasárnapi Ujság és Pol. Ujdonságok kiadó-hivatala
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt.)

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postai uton külön a Vasárnapi Ujságra félére 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztési iroda: egyetem-utca 4. szám, 2-ik emelet.)

Képek a hazai népeletből.

A cigányoknak, népeletünkben nagy és igen eredeti szerep jutott: azért e népfaj ismertetésével gyakran és pedig örömet foglalkozunk. Különösen fontos helyet foglalnak el a vándorló cigányok. Alig van hazánkban város, alig van falu, melyet e vándor faj meg ne látogasson. A nép mindenfelé jól ismeri őket, s ha némely vidéken apró csintevéseikert nem legkedvesebben látott vendégek is, nem lehet tagadni, hogy e kóbor életnek is megvan a maga költészete.

Sokszor, a hatóságok is igyekeztek letelepíteni e fajt; mind hiába! Kezébe véve kalapácsát, inkább megszökni kész, sem hogy lemondjon azon szabadságról, melyben apja, nagyapja élt háborítlanul. Vándorol faluról falura egész kis karaván, s kolompársággal keres annyi élelmet, mely szerény vágyait kielégíti. De ha a faluban már munkát nem kap, más uton szerzi azt meg; azért őket a falu végén sokáig túrni nem tanácsos.

Ha vándorlás közben a tél őket valahol ott szorítja, sátrakat ütnek a kocsik oldalához, kikeresve a helyet, hol közelében erdő van, nehogy tűzelőta dolgozóiban megszoruljanak. Ily téli tányát ábrázol rajzunk. A sátorból, melynek tetején a füst keményen tolong, csak néha néz ki a dáde, míg a sátor oldala

Képek a hazai népeletből: XXV. Vándor cigányok télen. Ujházy F. vázlatá után Jankó J.

mellett, az Isten szabad ege alatt, a dudvás szalmán egy pár borzas gebe szomorog.

Ha idegen jöttét veszik észre, a csikorgó hideg daczára, őt hat félmeztelen rajkó szalad ki, s addig ugrálnak, hányják a cigánykerekert, míg őket az ember pár krajczárral el nem távolítja. Az ily sátrakban születnek s nőnek azon vastermészetű emberek, kik tőrés, nélkülözésben a hajdani spártaik vetélytársai. Igaz, hogy a ki életre nem való, hat hét esztendő is alig ér el.

Míg a férfiak foltozzák az üstöket, a nők sem pihennek, hanem bejárják a falut, s minden házba beszólanak szerencsét mondani. Éles tekintettel tudják kilesni egyik másik titkát, s ez az oka, hogy tekintélyüket a varázslásban századokon át fenn tudták tartani; bár a népnevelés előhaladtával mindinkább kevesbedik azoknak száma, kik jóslataiknak hinnének. Ily kártyavetéséknél szoktak leginkább a közelökben levő apróságok előzárására minden kis alkalmat igen ügyesen fölhasználni.

Hajdan sokkal nagyobb csoportokban jártak mint jelenleg, s azért megjelölésök némely vidéken félelmet gerjesztett. Volt rá eset, hogy vakmerőségök a gyermek-rablásig is kiterjedt. Most azonban, ha szabad ságuk nem is, de gárdálkodásuk